

«Jeg forstår de som er bekymret i dag. Det er mye kaos, og jeg synes tida er veldig dystert»

JENNY KYED BONDE (101)

DOKUMENT

Født i en verden ...

dra, men vi vet at hvis det skal monne, så må det skje noe på internasjonalt nivå.

Samtidig begynner vi å oppleve konsekvensene av klimaendringen, så trusselen går fra å være abstrakt til å bli konkret, forteller han. Det er særlig den usedvanlig varme sommeren som har økt folks bevissthet om situasjonen.

– Vi har begynt å bli oppmerksomme på at det har konkret betydning for oss. Vi kan se at polene smelter, vi er klar over at været blir mer og mer uforutsigbart, og at de ville værphenomenene vil opptre oftere. Det er forskerne enige om. Vi vet ikke nøyaktig hva konsekvensene blir, men vi kan se at det har en betydning.

1980 – Den kalde krigen

9. desember 1980 klokka 13.00 satt Flemming Nygaard i venteværelset ved Grenå Sykehus og leste en lederartikkel i avisa Information. Overskriften lød: «Dommedag snart». Hans høygravide kone ble undersøkt av legen, og mens han ventet, skrev han et brev til sin ufødte datter.

«Kjære Kringeling. Mens mor og jeg gleder oss til å se deg – du titter nå fram eller presser i det minste på (klokka 13.00) – er det en litt merkelig verden du vil ankomme», innleder han brevet, som han seinere har gitt datteren sammen med et utklipp av avislederen:

«Det er kanskje litt feil på denne vår gledesdag å sende ut de mørke skygene – men du vil forhåpentligvis oppleve at vi (moren din og jeg) vil gjøre det vi kan for å hjelpe deg gjennom livet, til du blir stor nok til å skille rett og urett og selv prøve å påvirke verden.»

Nygaard hadde glemt alt om brevet, men da det blir lest høyt for ham på telefonen, husker han det tydelig:

– Jeg blir ganske rørt når jeg tenker på det nå, sier han.

– Jeg husker det godt. Jeg satt der på venteværelset og visste ikke helt hva jeg skulle gjøre. Jeg har antakelig lest lederartikkelen, og så skrev jeg et brev til henne. Jeg ville si at selv om verden ser svart ut, så vil vi gjøre det vi kan for at hun skal vokse opp og bli lykkelig i den, sier Nygaard.

Lederartikkelen handler om den kalde krigen. Den omtaler et intervju med Daniel Ellsberg – militæranalytiker og aktivisten som i 1971 lekket de såkalte pentagondokumentene fra det amerikanske forsvarsdepartementet – og kommer fram til følgende konklusjon: «Ellsbergs analyse av trusselen om atomkrig er – dessverre – mer troverdig enn man tør ønske seg.»

1943 – Et okkupert Danmark

Jenny Kyed Bonde ble født i 1917 og fikk datteren Ane Kirstine Bonde i juni 1943, mens millioner døde under andre verdenskrig og Danmark var

KRIGSBARN: Jenny Kyed Bonde fikk datteren Ane Kirstine i 1943, mens Danmark var okkupert av nazistene. Her er Ane Kirstine ca. tre år.

FOTO: PRIVAT

okkupert av det nazistiske Tyskland. I dag husker den 101 år gamle kvinnen den tida helt tydelig. Frykten var veldig konkret:

– Vi var ikke nervøse for oppveksten hennes. Det var det med å få mat og klær som var vanskelig, sier Bonde, som sitter i utestua i huset i Gislinge ved Holbæk, en time utenfor København. Utenfor kan man se en perfekt plen som hun selv slår med en håndgressklipper.

Tankene gikk ikke så mye på hvordan verden ville se ut når Ane Kirstine ble voksen, men snarere om familien hadde nok mat – eller om det kunne skje noe alvorlig, slik at de ikke kunne gå ut, husker hun. Derfor «garderte vi oss», som Bonde formulerer det:

– Blant annet hadde vi en stor sekk med stående oppe på loftet, forteller hun.

Mannen hennes arbeidet ved Tuse Mejeri, og faren hennes holdt griser.

– Smør hadde vi jo, og melk. Og så slaktet far noen griser. Vi lagret kjøtt og blodpølse og så videre i kjelleren, sier hun.

Frykten for ikke å kunne passe skikkelig på datteren gjorde også at Bonde fikk en eldre kvinne til å lære henne å karde og spinne ull. Hun skaffet seg en spinnerokk og laget blant annet ullundertøy til mannen sin:

– Det var ikke lett å lære, men jeg ville gardere meg. Det kom tre kalde vintre, og jeg strikket undertøy og gensere til mannen min av garnet. Det var tykt. Det er kaldt på et meieri. Jeg strikket til datteren min også, men ikke av noe som var like tykt. Hun fikk det pene garnet – noe jeg hadde kjøpt. Jeg kan huske at jeg strikket en blå jakke og et blått skjørt til henne, sier hun. Hun husker spesielt gleden over at familien klarte å få tak i en brukt barnevogn:

– Det var ikke mange som hadde noe slikt. Det var i det hele tatt vanskelig å få fatt på ting. Den var fin og

veldig solid og romslig, sier Bonde, som har levd hele livet i Holbæk-området og har arbeidet som organist.

1962 – Cubakrisa

Gert og Crista Conradsen fra Gråsten i Sør-Jylland fikk sitt første barn i 1962, året for Cubakrisa og året etter at Berlinmuren ble oppført.

– Jeg ble utdannet lærer og startet å undervise 13. august 1961, den dagen de begynte å bygge muren i Berlin. Der sto jeg foran elevene og visste ikke om verden fortsatt sto om kvel-den, husker Gert Conradsen.

Om morgenen hadde han hørt på radioen at stridsvognen fra øst og vest sto overfor hverandre i Berlin. Han kjørte på jobben, men kunne ikke la være å tenke på begivenhetene i Berlin.

– Søndag natt hadde amerikanerne satt stridsvognen i stilling i Vest-Berlin, og russerne gjorde det samme i Øst-Berlin. Skyter de – eller skyter de ikke? Tenk om det var en eller annen i de stridsvognene som var blitt nervøs. Kunne de ha stoppet det? Neppe.

Spenningen mellom øst og vest var på sitt høyeste på begynnelsen av 1960-tallet, men samtidig hadde det blitt fart i økonomien.

– Det var jo oppgangstid, sier Conradsen.

– Folk bygget hus og fikk biler. Reisebyråer gjorde det godt, og folk reiste til Mallorca i tusentall. I Europa hadde man begynt å samarbeide i stedet for å ta livet av hverandre. Vi fikk Kull- og stålunionen, og i 1972 ble vi med i EF. Det var mange positive tegn.

Gert og Crista Conradsen fikk en ny Opel Kadett til 16.800 kroner og flyttet inn i en enebolig på 125 kvadratmeter. I 1962 fikk de sitt første barn:

– Vi ville stifte familie. Mor, far og barn. Jeg kan ikke huske at vi diskuterte om vi skulle sette barn til verden. Det var jo ikke en trussel om at verden kunne bli ubeboelig. Det var en trussel

om at man kunne ta livet av en hel masse mennesker i en atomkrig. Men at kloden ikke skulle være beboelig, det kom først seinere. På 1980-tallet eller 1990-tallet.

1980 – Atomtrusselen er tilbake

Vi er tilbake på desemberdagen i 1980 ved Grenå Sykehus. Flemming Nygaard skrev brevet til sin ufødte datter, og seinere på dagen kom hun til verden. De kalte jenta Sigrid, og i dag er hun fotosjef i Information.

– Brevet til Sigrid gir uttrykk for den bekymringen vi hadde for hvordan det skulle gå med barna våre, husker Nygaard.

– Det ble en gledesdag, som det jo er når man står der og teller ti fingre og ti tær. Slik var det også med de andre. Men likevel var det grunn til å være bekymret.

Flemming Nygaard er selv et såkalt «gledesbarn», født i 1946 – like etter krigen. I de årene var fødselstallene høye etter et solid fall under krigen. Han husker hele den kalde krigen:

– Jeg husker oppstanden i Ungarn i 1956 og hvordan faren min reagerte på det. Det gjorde inntrykk. Og jeg husker da Nikita Khrusjtsjov sendte skip med raketter til Cuba. Da var jeg tenåring, og det gjorde også inntrykk. Vi satt med øynene stivt rettet mot tv-skjermene. Jeg husker da skipene snudde. Dermed har jeg vokst opp med frykten – den har vært der hele livet.

Seinere var det særlig Sovjetunionens innmarsj i Tsjekkoslovakia, i august 1968, som gjorde inntrykk:

– Når de kunne gjøre det mot et land som var med i Warszawapakten, da var vel alt mulig? sier han.

Både Flemming Nygaard og hans kone Aase er lærere. Etter et par år i utlandet valgte de å få barn, selv om de fryktet for framtida. De to første kom i 1974 og 1977 – og så altså Sigrid i 1980.

– Vi vurderte om vi skulle få et barn til. Og det var på grunn av verdenssituasjonen. Den preget oss virkelig. Vi snakket om angsten for Sovjet og var selvfølgelig også preget av nyhetene – akkurat som i dag. Vi er begge født i 1946 og har vært påvirket av krigen. Vi så en fare for at andre verdenskrig kunne gjenta seg.

De valgte likevel å få enda et barn:

– Hva som gjorde at vi fikk et barn til, kan jeg ikke svare på. Annet enn at vi må ha syntes det var riktig.

Trusselen bar uniformer

Den kalde krigen fortsatte som en trussel. Andre verdenskrig var reell, og farene lå like utenfor døra. Jenny Bonde husker en dag da Ane Kirstine lå og sov i den svarte barnevognen, og krigen plutselig kom veldig tett på:

– Hun sov ute i hagen, og så kom tyskerne og hadde det travelt. De holdt på rundt i hagen akkurat der hvor barnevogna sto. Men vi tok det rolig, for de pleide ikke å gjøre noe, men det var jo selvfølgelig ikke så trykkelig. Jeg kan huske at jeg tenkte: De har jo ikke kommet for å gjøre noe med et lite barn, sier Bonde.

Tross de vanskelige forholdene var ikke familien redd for datterens framtid. Det var i hvert fall ikke noe de snakket om. Og de

